

ГОДИНА X.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 1.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут па то табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ИЗ „ГЕТЕОВОГ ФАУСТА.“ ПРЕДИГРА У ПОЗОРИШТУ.

Управитељ, Песник, Шаљивчина.

Управитељ.

Обојица ете мени често баш
У беди, невољи помагали;
На покушај шта бисте овај наш
У земљи немачкој полагали?
Да свету годим ја сам врло рад,
Јер себи, другом радост набавља.
Ту стоје дреци и даске сад
И свако чека да се забавља.
С набрашим челом седе мирно сви,
И радо би се хтели чудити.
Наклоност света себи стеки знам,
У такој беди ипам био пак;
Најбоље ако ишеу свики чак,
То сваки бар је страшно начитан.
Шта сад? Да успех није случај слеп,
Значајан да је, угодан и леп?
Јер збиља волим, када гледим свет,
Кад с' руља гура нашој дашчари,
Кад чини наваљивањем неред,
И тек кроз узана се врати намори,
Још у по дана, у четврти сат.
На касу јури, ту се бије сад,
К'о пред пекарски врати, кад је глад,
За улазницу скоро ломи врат.
То чудо чини на те разне људе
Тек песник; друже, нек и данае буде!

Песник.

Не збори ми о свету шареном,
Та поглед његов дух нам одводи!
Гунгулу шумну застри конреном,
Што нас у вртлог силом заводи!
Покажи пут ми рају небесном,
Милина куд песника наводи,
Где љубав, дружба божјом руком зна
Да срећу срца негује и дà.

Што из дубине срца излази,
Бојазни тапају што уста нам,
Што успешно, ил' лоше излази,

Прогута наглога тренутка плам;
Па кад кроз године тек пролази,
Покаже потпуни облик се и сâm.
Што сија, за тренутак то је тек;
Што вреди, то ће живети навек.

Шаљивчина.

Да само ишт' о веку не чујем!
Да зборим, хајд', о свету потоњем,
Пред садајним ко би се шалио?
Јер шалу хоће, па нек јој и буде.
У друштву свом што има красне људе,
На то се нико није жалио.
Ко уме угодно приказ'ти ствар,
Тог неке светска заболети ћуд;
Тај жели себи шире поље бар,
Да тим му јаче заталаса труд.
С тог држ'те својски, примерно на част,
Покаж'те машту с хором целим, да,
Покаж'те разум, осећање, страст,
Ал', пам'те добро, не без лудила!

Управитељ.

Но само доста нек се деси ту!
Да мотре дођу, рађе гледају.
Пред светом кад се много догоди,
Да зија, блене, преко и уздуж,
Наклоност му се тако погоди,
И ви сте онда обљубљени муж.
Множини само много, много дај,
Па сваки нађе себи то ил' то.
Ко много носи, носи сваком што,
Те задовољно иде кући тај.
Комад још ваља раскомадати;
Та смеса неке муке задати;
Што с' лако вари, лако се и дà;
Целину дати зар помаже шта?
Та публика ће да је раскида.

Песник.

Не осећате л', да је занат лош,
И да за уметника није то?
Што други нуде отрџан олош
Начело вам је то већ постало.

Слика - 9

Управитељ.

Тај приговор ме неће болети;
Јер сваки, који својски узме рад,
Ваљан ће тај алат заволети.
Да цепаш, узми сада, меки клад,
За кога шишеш треба гледати!
Овај ти не зна, шта ће с временом,
Онај ће сит на место седати,
Најгоре пак с гospодом јесте том,
Што дођу пуну већ политиком.
К'о на маске се иде, расејан,
Да гледи, дође зван ти и незван,
Свечано госпе, к'о да кумују,
Без гаже тако лепо глумују.

Шта сањам ту, несниче драги мој!
Шта радујеш се кући препуној?
Та гледни само, ко је тамо гост!
Један је хладан, други опет прост;
Да с' карта ако с' нада тамо тај.
Са дрљом други чека загрљај.
Па на што онда мучити удиљ
Умилне Музе, ах! на такав циљ?
Ма кажем, дајте виште, виште све,
Од мете се удалит' нећете;
Гледајте људе збунити што пре,
Угодити је сваком тешка ствар —
Усхот ил' бол? Окајте с' тога бар!

(Свиште се.)

Балканскa царица.

О том знаменитом позоришном делу кнеза прногорског донела је „Нова слободна Преса“ веома занимљив подлистак, који је тако живо написан, да га је запста милина читати. Види се, да је и сам писац тога подлистка, занесен самом представом, очаран многим лепотама тога комада, прави песник, који уме оценити као што треба производе песничких духова. У тој лепој наци, да ћемо учинити напрем читалачком свету велику услугу, доносимо овде тај саставак у српском преводу:

Кад се кнез владалац попне на Парнас, па још на највиши врх му који је изнад света, где су драмске музе удалиле свој престо: то је, иза идилиских дана Чудре, даровитог краљевског писца шаљиве игре „Мрчакати“, по себи ретка колико и занимљива појава. Али и у тим ретким случајевима били су то са свим мрнне, флистиарске ћуди, простодушни грађански краљеви, који су непостижни храстов венац јунака хтели заменити бескрвном лаворовом кипом песника. Кад пак владалац једног, у најизврснијем значају речи ратоборног, јуначког народа, после два крвава рата, где је сам својом главом делпо муке и опасности са својим храбрим витезовима, а једну од најлепших победа својим војводским даром одлучио, — кад се такав владалац, — по што је оружје положено и мрп у земљи настao, — између осталих

дела културе ода на драмско пешиштво: тога, по мом знању, није још никад било.

Никола I. до сад је први и једини представник кнежева те врсте. Јест, пистина, један од његових старих, стриц му Петар Петровић Његош, најславнији између српских песника и последњи владика у Црној Гори, пиздао је године четрдесете драмски спев „Горски вијенац“ (као да песничка жица прелази с колена на колено у породици Његоша), али владика Раде, како га народ зове, није никад правог рата видио, а још мање победу извојевао. Ни један храстов листак не кипи његов песнички венац, а по том least not least, његов „Горски вијенац“, осим разговорног облика, нема ишта драмског у себи, док је „Балканскa царица“ кнеза Николе, која је овде, у Подгорици, први пут на нову годину приказана, права драма, чиста трагедија. Првенство се дакле кнезу-драматичару не може порећи.

Кад се такав кнез даје на необичне умне путове, то је у толико чудноватије и значајније, што се он не може надати, да ће на тај начин увећати свој углед, ни доле, у свом народу, ни горе, у својим млађим друговима. И ако његови поданици припадају народу веома даровитом у пешиштву, из кога још увек иначу народни барди: ипак они виште цене ратника, него и најбољег гуслара. А и у европских

владалца не ће стећи већег поштовања, него ли што га има, баш кад би му музга потамнела све кнезове-песнике светске књижевности. Шта више, његов положај доноси собом, да му отуда мора потећи више зловоље и срдње, него ли чистог уживања и искреног признавања. Као самодршцу није неоснован, него је управо раздражен му страх, да би га онп око њега могли обасути ласкањима.

„Шта ви о томе мислите?“ — штавише ме он, кад ме је иза друге представе примио. „Али искрено: помислите као да је писац прости Куч или Пипер“.

„Није баш лако, Височанство, изрећи о томе пресуду. Говорити Вама о изврсностима дела дела, то је мени тешко, колико и и обраћати Вашу пажњу на погрешке, које сам примио. Али ја у томе морам признати, да је основна мисао узвишенана, да у заплету има праве трагике, карактери главних лица изведенци су психолошки истинито, а борба моралних противности, у сукоб доведених моралних опрека, подигнута је до највећег степена. Што се тиче споредних страна, оне су више занатлијске него ли уметничке природе; нису потекле од оскудице надахнућа или зачећа, не што би биле слабо разложене или психолошки криво изведене, него морају се томе приписати, што ипак упућени у сценичне ефекте, (што ипак чудо) у обичне позоришне обичаје и кулпсне доскочице, те се по томе могу лако уклонити“.

После неколико дана рече ми, да ће рукопис ушиштити. Ја мислим, да то није било изазивање, него по свој прилици израз зловоље, по што је покушавао да поправи дело своје, што му ваљда није испало за руком. Наравно, настојао сам, да га одвратим од тога, и ја држим, да сам у томе успео.

Али још једна са свим друга непогода може му настати од тог обожавања драмске музге. Осим својих ласкатеља, он се има бојати и ласкатеља својих политичких непријатеља, који би највећу насладу нашли у томе, кад би га ударили по

најнежнијој страни, која је у сваком човеку од духовне способности, по песничкој свести.

Кад он у пркос свему томе — а ја сам уверен, да он потпуно познаје све те околности — није ишак могао на ино, да драме не саставља, и кад се не боји предати их јавности: без сумње мора то бити унутрашњи нагон, непизбежна душевна потреба, која га је на то навела. Он осећа потребу, да обплатост моралне енергије, богаство духа и осећаја, што већи део његових другова излази у изјавама са свим друге природе, употреби за најлепшу форму, до које човечја природа допре.

Предмет узет је из оног врло занапљивог доба у историји Црне Горе, које је, концем петнаестог века, са пропасти династије Црнојевића и оснивањем теократске монархије, владичанства, имало свој завршетак.

Први чин почиње монологом Станка, млађег од двају спнова познемоглог старог кнеза Ивана Црнојевића, у престоници Жабљаку, на Скадарском језеру. Тешко му је у пустој кући, тражи слободан зрак, планину, лов и пустолов, коња и девојака, али само своју девојку, дивну Данчицу, кћер старога кнеза Перуна. Попази у лов, али у томе ступа његов брат, престолонасљедник кнез Ђорђе, да од њега добије пристајање на неке важне државне послове. Али Станко није вољан бавити се око тога, и на поуку свога брата одговара тим, да стане метати све пружене му пашре, један по један, на своје ловачко копље, а кад га Ђорђе стаде укоравати, он му пребацује што се са „латинком“ верпо; јер Ђорђе је испроспо ћер дужда млетачкога. Он ће му на реч одговорити и казати, да је то венац за невољу; кад би по његовом срцу ишло, он би само једну пзабрао. „А таје?“ — „Данчица“, — вели Ђорђе и одлази. Ватреним љубоморством у прсима остаје Станко сам, и црне слике будућности подлажу му се пред очима. Већ види како девојка подлеже мамку, да постане кне-

гња. „О мајко, мајко,“ клике он, „за што си Ђорђа пре мене родила? Или кад си ме родила, за што ме ниси задавила, кад немаш друге круне, да ми даш“. У тим усклицима већ се чују трагичне слутње; први пламен демонске страсти запаљује другу, љубомора побуђује славохљепље, пркосну узбуну. У таком расположују затече га Данцица, која му носи дарове од мајке кнегиње. Станко наваљује на њу укорима, али је надвладан њезином достојанственом невиношћу и љубавном приврженосту, те се призор закључује потпуном љубавничком слогом.

Истом се Данцица из Станкова наручја пстргла, долази војвода Дејан, као посланик државног већа, и јавља, да Ђорђе Кастрој тражи помоћ од Црне Горе против Турака и да му државно веће, по кнежевој одлуци, шаље војску и Станка на челу. Станко је занесен као да је већ у љутој борби. Дејан даје му савете, који су састављени по

искуству последњег рата и у неколико разјашњавају сјајне победе црногорске војске. У томе јавља се Ибрахим ага, посланик султанов, и Дејан измиче. Ибрахим већ зна, да није успео осамити Кастроја, али као лукави дипломат старе турске школе још ће покушати, да умекша младог кнеза. Он примамљује младића, казујући му, како султан за њу штита, и његову радозналост задовољава, раскошно општујући уживања турскога живота. Пред духовним очима открива му спику чуну ватреног источног чара, свакаком беседом напарану. Штета, каже му, што ти ниси Турчин:

„Син Иванов ти си мали,
Син Султанов био б' виш!“

Семе пада на плодну њиву. Чин се свршава опроштајном гозбом, где Станко предаје Данцицу у заштиту своме брату. На крају Ђорђе опет светује Станка, како ће се владати с Арбанасима.

(Свршиће се.)

ЛИСТИКИ.

ПОЗОРИШТЕ.

* (*Српска народна позоришна дружина*) отишла је из Суботице 8. маја 1884. у Сенту, где се бавила од 12. маја готово до последњега јуна, а одатле у Аду, где је давала представе до 10. (22.) јула. Од тога дана до 10. (22.) августа 1884. био је одмор од месец дана. За тим је дружина отишла у В. Кикиндју, где се бавила 2 месеца, а за тим у Вршачу, где је давала представе све до нове године 1885. Од то доба је дружина у Панчеву, где ће представљати све до велике недеље, а после тога одлази у Митровицу. Као што нам јављају из свију тих места, наш свет јако је задовољан са представама с њихове уметничке стране: сви су глумци и глумице својом добром, промишљеном и изведеном игром показали, да су дорасли својим задатцима. Сви млађи чланови ученици су добар корак у напред у глумачкој уметности, а старији и признатији чланови сачували су своје лепо име, које су као вештаци још од пређе стекли. На жалост, што материјалаја успех у неком од тих места није био такав, какав се могао очекивати.

* (*Досетљива глумица*.) Француска на гласу глумица госпођица Марсова мораде издаћи

пред суд, да тамо сведочи против своје собариче, коју је тужила била, што јој хтеде укради драго камење. Кад судија запита глумицу по обичају како се зове и колико је година, „клакери“, који су већ били заузели целу галерију, стадоше лупнати и пљескати тако ужасно, да се од њенога одговора ништа није могло чути ни на два корака од ње далеко. Ни један од стенографа није чуо да је што одговорено, те тако није ништа ни забележено. На тај начин није могле ниједне париске новине донети у својим извештајима колико има година госпођица Марсова, а она је по свој прилици имала узрока захвалити се својим поштовачима и обожаваоцима, кад јој је већ њихова припомоћ у томе тако потребна била.

* (*Теодора*) Та Сардуова нова драма приказана је први пут у позоришту „Порт Сен-Мартенском“ у Паризу други дан Божића. Драма је примљена с великим одушевљењем понајвише с тога, што је сценерија необична, дивна, и што насловну улогу приказује недостижним савршенством Сара Бернхардова.

Издаје управа српског народног позоришта.